

Стимулювання розвитку підприємництва в освіті сприятиме: покращенню доступу населення до освітніх послуг, підвищенню умов, рівня та якості життя населення, зростанню рівня ділової активності регіону, розвитку інноваційної інфраструктури, збільшенню валового регіонального продукту на душу населення, стимулюванню розвитку нових форм взаємодії у системі «освіта-бізнес» тощо. Можливість поширення приватних освітніх навчальних закладів перебуває у безпосередній залежності із рівнем загального добробуту населення, особливо сімей з дітьми. На жаль, саме домогосподарства з дітьми найчастіше потрапляють у категорію соціально незахищених. Відтак, для активізації процесів у системі «освіта-бізнес» необхідна розробка ефективних механізмів стимулювання розвитку підприємництва в освіті на фоні загального зростання добробуту населення.

Список літературних джерел

1. Science and education: organizational and economic aspects. Collective monograph [Electronic resource] – Access mode: http://ecofin.at.ua/monografija_nio_2015.pdf (last access: 23.02.17). – Title from the screen.
2. Проект Закону України «Про освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-zakonoproektu-%C2%ABpro-osvitu%C2%BB.html> (дата звернення: 23.02.17). – Назва з екрана.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednyaua-sch-2016/konczepczya.html> (дата звернення: 23.02.17). – Назва з екрана.
4. Шевчук Л.Т. Методи дослідження територіально-структурних процесів в регіоні / Л.Т. Шевчук // Суспільно-політичні та соціально-економічні процеси в регіонах: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2009. – Вип. 5 (79). – 484 с. – с. 3 – 11
5. Південний. Навчання та розвиток [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pivdennij.com/kataloh/index/index/cat/229/> (дата звернення: 23.02.17). – Назва з екрана.
6. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://base.kristti.com.ua/?p=963> (дата звернення: 23.02.17). – Назва з екрана.

Ткач С.М., к.е.н., н.с.

ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долишнього НАН України»

ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах становлення інформаційного суспільства інформація, знання та комунікації стали визначальними чинниками конкурентоспроможності підприємств. Функціонування підприємств у межах просторової організації бізнесу (ПОБ) в регіоні насамперед дозволяє їм ефективно використовувати свій потенціал на інноваційній основі, співпрацюючи із широким колом учасників ринку та підвищувати свою

конкурентоспроможність. Своєю чергою, для регіону нові форми ПОБ (наукові, технологічні, секторальні парки, спеціальні економічні зони (СЕЗ), кластери, бізнес-інкубатори тощо) слугують каталізаторами економічного зростання, генераторами новітніх технологій. З огляду на це, актуальності набуває розгляд вітчизняного досвіду функціонування таких форм ПОБ.

Загалом практика створення сприятливих умов для розвитку бізнесу за просторовим критерієм застосовується доволі давно. Зокрема, перші прояви формування СЕЗ у світі виявлені у фінікійців, давніх греків. У минулому столітті сформувалися сучасні форми СЕЗ: однофункціональні торгові зони у вигляді безмитних зон і зон вільної торгівлі (до II світової війни); промислово-виробничі зони у вигляді експортно-виробничих зон та ін. (перша половина XX ст.); техніко-впроваджувальні зони у вигляді технополісів, наукових парків, технопарків, зон розвитку нових і високих технологій (70-80 рр. XX ст.) [6]. Упродовж останніх десятиліть можна прослідкувати активну трансформацію наукових парків, яка відбулася в декілька етапів: від технологічних (наукових) парків при університетах (до 80-х рр. XX ст.), галузевих парків (до 2000 р.), технопарків як мережевої організаційної структури (до 2015 р.) і до віртуальних роздільних парків без фізичної локації на одній площі (після 2015 р.) [5].

Разом з тим, поява та розвиток нових форм ПОБ в Україні відбувалася за дещо відмінним, аніж, до прикладу, в Європі, алгоритмом (табл. 1).

Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 р. № 2673-ХІІ передбачено порядок створення і ліквідації та механізм функціонування СЕЗ на території України [1]. СЕЗ «Сиваш» стала першою експериментальною СЕЗ в Україні. Вона була створена 18.09.1996 р. терміном на 5 років на території Красноперекопського району, міст Красноперекопськ та Армянськ АР Крим. Загалом на території України було утворено 12 СЕЗ з терміном дії 5 (1 СЕЗ), 20 (4 СЕЗ), 25 (1 СЕЗ), 30 (4 СЕЗ) і 60 (2 СЕЗ) років. У тому числі 01.01.2000 р. було створено перший і єдиний в Україні технополіс, ухвалений Законом України «Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу «Курортполіс Трускавець».

Метою створення СЕЗ було залучення іноземних інвестицій, нарощування експорту товарів і послуг, поліпшення розвитку інноваційної діяльності, використання трудового та природного ресурсу, розвитку інфраструктури та прискорення соціально-економічного розвитку країни. Однак, у підсумку їх функціонування виявилось неефективним, скасовано всі пільги і на даний момент їх існування більшою мірою носить формальний характер.

Правові засади функціонування технопарків в Україні встановлені Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 15.07.1999 р. № 991-ХІV. Спеціальний режим інноваційної діяльності запроваджується для технопарків терміном на 15 років і діє при виконанні ними проектів. Однак, перший технопарк в Україні був створений ще до прийняття цього закону. Так, технологічний парк «Яворів» у 1998-2007 рр. діяв як науково-технологічний парк однойменної СЕЗ, реалізуючи проекти виключно в її межах. Після реєстрації технологічного парку у 2007 р. він отримав екстериторіальний статус з можливістю виконувати проекти по всій території України [3]. На нинішній день в Україні зареєстровано 16 технопарків «віртуального типу», однак лише в половині з них відбувається реалізація проектів.

Особливості становлення та розвитку основних нових форм ПОБ в Україні

Форма ПОБ	Перша поява в Україні, рік	Особливості	Сучасний стан
Спеціальна економічна зона	1996	Певна частина території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України. Податкові пільги скасовані у 2005 р.	Загальна кількість – 12. Повністю завершено, припинено або не здійснювалася реалізація інвестиційних проектів у 3 СЕЗ, ліквідовано 2 СЕЗ. Фактично режим СЕЗ в Україні не діє.
Технопарк	1998	Юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юр особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технопарку з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції.	Зареєстровано 16 технопарків, однак лише в половині з них відбувається реалізація проектів. Виключно віртуальний характер діяльності технопарків не забезпечує відповідного економічного ефекту для регіонів.
Кластер	1998	Мережа взаємозалежних виробників, постачальників, споживачів, наукових (освітніх) установ, громадських організацій та органів місцевої влади, які взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного.	Загальна кількість – понад 50. Відсутнє нормативно-правове регламентування особливостей створення і функціонування кластерів.
Науковий парк	2007	Юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів НП	Загальна кількість – 19. Мережа в Україні є вузько локалізованою, не зважаючи на наявність сильних наукових осередків в інших регіонах України.
Індустріальний парк	2012	Облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої її учасники можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації і телекомунікацій	Загальна кількість – 23. Не всі зареєстровані парки запрацювали, значна кількість знаходиться на підготовчому етапі.

Перший в Україні кластер («Поділля Перший») з'явився ще у 1998 р. Ядром цього швейного кластеру стали 24 малих і середніх швейних та трикотажних підприємств різних форм власності. На нинішній день на території України функціонує понад 50 різносекторних кластерів (лісові та туристично-рекреаційні кластери, деревообробки, екологічно чистої продукції, IT, транспортно-логістичний та ін.). Не зважаючи на це, у вітчизняному законодавстві досі відсутніми є як визначення поняття «кластер», його види, так і нормативно-правове регламентування особливостей його створення і функціонування. В Україні були розроблені, але залишилися не затвердженими «Концепція створення кластерів в Україні» (2008 р.) і «Національна стратегія формування та розвитку транскордонних кластерів» (2009 р.). Поняття «кластер» неодноразово зустрічається в нормативно-правових актах України (у понад 100 документах). На практиці кластерні утворення в Україні юридично оформлюються здебільшого у формі асоціацій комерційних і некомерційних організацій або у формі громадських неприбуткових організацій.

Якщо у світі першими створювалися наукові парки з розробленням відповідної правової бази, то в Україні навпаки – спершу був прийнятий закон щодо регулювання діяльності технопарків, а лише згодом – і для наукових парків. Так, правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані із створенням та функціонуванням наукових парків в Україні, затверджені Законом України «Про наукові парки» від 25.06.2009 р. № 1563-VI. На даний час в Україні існує 19 наукових парків, яким Міністерство освіти і науки України погодило рішення про створення [4]. Однак, більшість (70%) наукових парків України розташовані в м. Київ, Харків, Одеса.

Ініціювання створення індустріальних парків в Україні відбулося відносно недавно – після затвердження Закону України «Про індустріальні парки» від 21.06.2012 р. № 5018-VI. Першими індустріальними парками в Україні стали «Коростень» в Коростині, «Соломоново» на Закарпатті, «Львівський індустріальний парк «Рясне-2» та «Свема» в Шостці. Вітчизняним законодавством передбачено створення індустріальних парків терміном не менше 30 років. На нинішній день до Реєстру індустріальних парків України включено 18 парків [2]. Окрім того на території країни функціонує 5 приватних парків. Разом з тим, багато наявних парків досі не запрацювали повністю і не дали очікуваного економічного ефекту.

Останніми роками в Україні державними органами влади на центральному та регіональному рівні ведеться активна робота щодо забезпечення сприятливих умов розвитку ПОВ. Зокрема, удосконалюється нормативна база регулювання діяльності індустріальних і технологічних парків; Кабінетом Міністрів України розроблено проект «Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інноваційної інфраструктури на 2017-2021 роки»; регіональними органами влади відводиться вагоме місце ПОВ у стратегіях розвитку регіонів. Разом з тим, як показала практика, через наявність організаційних й правових прорахунків формування структур ПОВ регіони України не отримують очікуваного ефекту від їх діяльності. Законодавча база регулювання наявних ПОВ в Україні є доволі громіздкою, містить багато спекулятивних моментів та бюрократизованих процедур.

Отже, трансформація та удосконалення вітчизняного законодавства в Україні щодо регулювання діяльності ПОВ має відбуватися у напрямі розвитку таких форм як наукові, технологічні, інноваційні парки, наукові та інноваційні центри, кластери, бізнес-інкубатори тощо та базуватися на стратегічних цілях розвитку регіонів та їх конкурентних перевагах, забезпечувати реалізацію пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності, науки та техніки в Україні.

Список літературних джерел

1. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р. № 2673-ХІІ [Електронний ресурс]. Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
2. Мережа індустріальних парків в Україні [Електронний ресурс]. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraini>
3. Науково-технологічний парк «Яворів» [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – Режим доступу: http://tp-yavoriv.at.ua/index/pro_tekhnopark/0-10
4. Про наукові парки [Електронний ресурс]. – Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-texnologij/naukovi-parki/>
5. Bianchi P. International Handbook on Industrial Policy // P. Bianchi, S. Labory / MPG Book Ltd, Cheltenham, 2006. – 463 p.
6. Tkach S.M. New Forms of Spatial Organization of Business as a Motive Force for Innovation Activity in the Region / S.M. Tkach // Managing Economic Growth: Marketing, Management and Innovations. 1st edition, Prague Institute for Qualification Enhancement: Prague, 2016. – P. 138-150.

Федько Я.В., к. е. н.,

Навчально-науковий інститут економіки та бізнесу
Луганського національного університету імені Т. Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СЕКТОРАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В РЕГІОНАЛЬНОМУ АСПЕКТІ

Анотація. Визначено особливості оцінки секторальної економічної ефективності у регіональному розрізі. Розглянуто специфіку споживчого та виробничого аспектів оцінювання регіональної ефективності.

Ключові слова: ефективність, регіон, оцінка, споживчий ефект, виробничий ефект.

Постановка проблеми. Достовірна оцінка секторальної ефективності розвитку виробництва в регіонах країни є однією з необхідних умов реалізації регіональної політики розвитку продуктивних сил країни, здійснення стратегії, реалізації планів ефективного використання природних ресурсів та економічного і соціального розвитку регіонів.

З погляду принципового методологічного та методичного підходів до вирішення цієї проблеми найбільше визнання отримали оцінки витрат і результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Дослідження методологічних засад та формування практичних рекомендацій щодо оцінювання ефективності різнорівневих виробничих систем є досить актуальним та знаходиться в центрі уваги провідних вчених України протягом останніх 20 років. Проблема оцінки та обліку доходів і витрат у системі економічної безпеки ґрунтовно досліджені в працях вітчизняних вчених В.В. Сопка, М. Т. Білухи, М.Г. Чумаченка, В. О. Шевчука та ін. У працях українських та зарубіжних науковців приділено увагу оцінюванню секторальної ефективності на рівні країни та регіону. Менш вивченою залишається категорія оцінки економічної ефективності